

Vidék

Magazin

Country Magazine

Amerikai-kínai alku
Sértheti Brüsszelt a részmegállapodás

Európai? Mézpolitika?
Változást sürget az agrárminiszter

Nem exit, Brexit!
EU-küldképvislet nyílt Londonban

Hogy van a Hungrana?
Interjú Reng Zoltán vezérigazgatóval

X. évfolyam I. 2020. január-február • www.vidékmagazin.hu
Ára: 2200 Ft | Előfizetőknek: 2000 Ft | Külföldön: 8 €, 36 Lei, 840 Dinar

Összefogva olcsóbb
és egyszerűbb lesz

Indulhat az öntözés

20.001

9 772062 490006

Indulhat az öntözés

A magyar gazdaság és a magyar mezőgazdaság védelmében döntött a kormány az első gazdaságvédelmi akcióterv keretében az öntözési rendszer fejlesztéséről, az Országgyűlés pedig elfogadta az öntözéses gazdálkodásról szóló törvényt.

Vidék Magazin összeállítás

A magyar gazdaság teljesítményében kiemelkedően fontos a mezőgazdaság. A kormány pedig – mint arra Nagy István agrárminiszter több alkalommal is felhívta a figyelmet – 2020 és 2030 között évente 17 milliárd forintot biztosít arra, hogy emelkedjen az öntözött területek nagysága, bővüljön az öntözésbe bevont gazdálkodók száma, így emelkedjen a mezőgazdasági termelés hatékonysága. Az öntözéses gazdálkodást támogatja az Országgyűlés által elfogadott új törvény, amelynek egyik legfőbb alapelve, hogy az öntözés közérdek legyen.

Az agrártárca célja az, hogy az új törvénynek köszönhetően a gazdák rugalmasan tudjanak alkalmazkodni az időjárás okozta kihívásokhoz, és tovább javuljon a mezőgazdasági termelés hatékonysága. A versenyképes mezőgazdaság nélkülözhetetlen alapfeltétele az öntözés, mindemellett az öntözésfejlesztés gazdasági kérdés, másrészt élelmiszer-önrendelkezésünk okán nemzetstraté-

giai kérdés is. Tavaly létrejött a Nemzeti Földügyi Központon belül az agrárium öntözési igazgatási központja, valamint kedvezőbbé váltak a Vidékfejlesztési Program révén elérhető öntözésfejlesztési beruházási pályázatok feltételei is.

Az elfogadott törvény révén elhárulnak a hazai birtokszerkezetből adódó, termelői öntözésfejlesztési beruházásokat akadályozó tényezők. Egyrészt a vízjogi engedéllyel rendelkező termelők az öntözővíz átvezetése érdekében – megfelelő kártalanítás mellett – öntözési szolgáltatást alapíthatnak, másrészt átlagosan ötmillió forinttal csökkenhet a 100 hektárnyi termőföld öntözéséhez szükséges fejlesztések előkészítési költsége.

Meg lett teremtve az öntözési közösség alakításának lehetősége is, mellyel az együttműködésre szeretné ösztönözni a mezőgazdasági termelőket a szaktárca. A szakhatósági közreműködések átalakításával jelentősen egyszerűbbé és gyorsabbá válhat az öntözéshez szükséges vízjogi engedélyezési eljárás is. Az

öntözésfejlesztési terveknek megfelelő öntözés folytatása esetén pedig nem kell majd környezetvédelmi, természetvédelmi és talajvédelmi hatósági eljárásokat lefolytatni.

A jogszabályváltozásnak köszönhetően az öntözésfejlesztési tervek pontosan meghatározzák a továbbiakban, hogy mely területek alkalmasak az öntözésre, azokon milyen feltételekkel és technológiával lehetséges a gazdálkodás. A törvényben meghatározott intézkedésekkel az Agrárminisztérium fontos szerepet vállal abban, hogy az öntözéses beruházások megfeleljenek a környezetvédelmi előírásoknak.

Tehát ez úgy fog kinézni innentől kezdve, hogy a gazda megérkezik az öntözési központba, ahol benyújtja az igényét az öntözésre, adott helyrajzi számra, mi pedig a számítógépen kikeressük az ennek a helyrajzi számnak megfelelő engedélyt, és a gazda számára biztosítjuk – mondta ennek kapcsán az agrárminiszter.

Szomjazó növények

A vízkészletek iránti igény fokozódásával a növénytermesztés öntözési igénye is nő, miközben a bolygón kinyert édesvíz 70 százalékát már ma is a mezőgazdaság szívja föl. Hogyan tovább?

Fejleszteni kell az öntözőrendszereket Magyarországon, új öntözőcsatornákat és öntözőfűrtöket kell építeni, ennek költsége pedig realisan mintegy 105-120 milliárd forint – mondják a szakemberek. Felhívják a figyelmet arra, hogy a magyar mezőgazdaság több, mint 800 ezer hektáros öntözési igénye lényegesen meghaladja a meglévő, 300 ezer hektárig terjedő lehetőséget. Az öntözhető növények uralta, 2696 ezer hektáros mezőgazdasági területből csak 68 ezer hektárt öntöznek, pedig még 330 ezer hektárt lehetne locsolni gazdaságosan. Akik az Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI) pár évvel ezelőtti öntözésügyben rendezett szakmai vitáját figyelemmel kísérték, most láthatják, hogy a kormányzat figyelembe vette az ott elhangzott véleményeket. Hiszen már ott felmerült, hogy az öntözésfejlesztésekhez új jogszabályi és beruházási környezettel kellene segíteni a gazdálkodókat. Megtörtént? Igen. Az első lépést a vízjogi engedélyezési rendszer átalakítása jelentené, hiszen a jelenlegi rendszer bonyolult és az engedélyezés folyamatába akár 5-6 szakhatóságot is be kell vonni – hangzott

el akkor. Azóta az engedélyezés is jóval egyszerűbb lett. A másik fontos lépés annak biztosítása lenne, hogy az öntözni akaró termelő képes legyen felszíni vízhez jutni – hangzott el anno a vitában. A meglévő intézményi-jogszabályi környezetben ugyanis a víznek a termőterület széléig eljuttatására gyakorlatilag csak az állam képes – érveltek a szakemberek. E szolgáltatás biztosítása érdekében létre lehetne hozni egy Öntözési Hivatalt, amely megtervezi a komplett öntözési beruházásokat és felvállalja az adminisztrációt is, egészen az engedélyezésig – javasolták. Az Öntözési Központ létre is jött, a Nemzeti Földügyi Központ (NFK) Öntözésfejlesztési Főosztályaként már működik. Harmadik lépésként a hazai termelőket olyan támogatási konstrukcióhoz kellene juttatni, ami az öntözési beruházás gazdaságosságát biztosítja – hangzott el még a vitában. Ez is megtörtént. Fentieken túl gazdaságossági és környezeti vizsgálatokat kellene végezni arról, hogy a rendszeresen vízjárt mezőgazdasági területek közül melyeket érdemes öntözésre alkalmassá tenni, illetve hol indokolt a belvíz össze-

gyűjtése, visszatartása, vizes élőhelyek kialakítása. Ezek a vizsgálatok is folyamatban vannak.

A felidézett vita javaslati nem voltak légből kapottak, a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) korábban ugyanis döntött az országos vízprogram megkezdéséről. A programba pedig nemcsak az ivóvízellátás biztonságának elősegítése, hanem a növekvő mezőgazdasági, például öntözési vízigények kielégítésének hatékonyabbá tétele is beletartozik. Világtendencia, hogy fokozódik a vízkészletek iránti verseny a humán fogyasztás, a mezőgazdaság és az ipar között. Ezt a tendenciát a klímaváltozás csak tovább erősíti. Az összes édesvíz-kivétel 70 százalékát felhasználó mezőgazdaság irányában tehát nő a nyomás, hogy a vízfelhasználás fenntartható módon történjen. Ezen elvek alapján készült el az EU Víz Keretirányelve, amelynek célja a felszíni és felszín alatti vizek állapotának megőrzése a vizek mennyiségi és minőségi védelme.

Vízprogram ide, keretirányelv oda, hiába szeretne a mezőgazdasági termelők jelentős része öntözni, ha a gazdálkodói

igény köszönőviszonyban sincs a jelenlegi vízkészletekkel. Ez is oka annak, hogy Magyarországon az öntözött területek aránya mindössze 2,4 százalék, miközben az EU-ban 8, az Egyesült Államokban pedig 13 százalék feletti. Az alacsony hazai arány továbbá a szétaprózott tulajdonosi szerkezetre, a termelői együttműködések hiányára, a rövid távú bérleti szerződésekre vezethető vissza. Oka még a vízjogi engedélyezési rendszer már említett bonyolultsága és a fejlesztéshez szükséges források hiánya is. Ezért is jelentős lépés az öntözés ügyében is a termelői együttműködések ösztönzésére irányuló kormányzati döntés, továbbá az engedélyezés egyszerűsítése és a támogatások biztosítása az öntözés fejlesztéséhez.

Mert öntözni muszáj, hiszen Magyarországon 100 évből 28 aszályos, de a jövőben fel kell készülnünk a „szárazodás” folyamatának tér-, és időbeli kiterjedésére is. A mezőgazdasági területek jelentős része már ma is aszályos, a klímaváltozási forgatókönyvek pedig a nyári időszak melegekedését és a csapadék csökkenését, ezzel az aszály növekedését vetítik előre hazánkban. Az egész országot aszályosnak tekintve pedig jelentősen megnő az öntözhető területek iránti igény. Ez több mint 638 ezer hektár növekedést jelent az aktuális klimatikus viszonyok igényéhez képest.

Többletjövedelem öntözésnél* (ezer forint/hektár)

Növény	Jövedelemtöbblet
Árunkukorica	19 619,9
Búza	5 756,6
Burgonya	1 612,7
Csemegekukorica	3 170,2
Hibridkukorica	4 348,3
Paprika	2 367,3**
Szója	291,1
Vöröshagyma	1 244,8**
Zöldborsó	478,8

* felszíni vízkészletből, ** felszín alatti vízkészletből

Forrás: NAIK AKI

Az öntözési beruházásokat elsősorban a kedvező termőhelyi adottságú területeken érdemes elvégezni, mivel csak itt várható megtérülés. Az ügyben elvégzett számítások szerint felszíni vizekből 701,3 ezer hektárt, felszín alattiakból 102,7 ezer hektárt érné meg öntözni. A felszíni vizekből megvalósítható öntözésfejlesztés 96 százaléka a szántóföldi növények termesztését segíthetné, de a szántóföldi zöldségek öntözött területe is nőhetne 7,2 ezer, a gyümölcsösöké 9,8 ezer, a szőlőé pedig 5,3 ezer hektárral. A felszín alatti vizekből történő öntözés tekintetében a gyümölcsösök 54,4 ezer hektáros területét érdemes kiemelni,

de a szőlő öntözött területe is bővíthetne akár 39,4 ezer hektárral, miközben a szántóföldi zöldségnövényeké 8,8 ezer hektárral.

Összességében a szántóföldi kultúrák öntözött területe 50,7 ezer hektárról csaknem hatszorosára bővíthetne az öntözésfejlesztésnek köszönhetően. Ehhez a gazdálkodók részéről a felszíni öntözőrendszereknél 88,3-100,7 milliárd, a felszín alatti vizeknél 17,4-19,6 milliárd forint fejlesztésre volna szükség, vagyis a forrásigény együttesen 105,7-120,3 milliárd forintba becsülhető. A vízügyi beruházás nélkül, amely ahhoz szükséges, hogy az öntözővíz a termőföldön egyáltalán rendelkezésre álljon.

Az öntözési beruházásoknak köszönhetően mindenesetre – a terület és a hozamok növekedésének következtében – összesen 1 millió tonnával nagyobb termést realizálhatna az ágazat, melynek becsült értéke 72,2 milliárd forint. A többlethozamból 0,8 millió tonna a felszíni öntözés hozadéka, míg 0,2 millió tonna a felszín alattié. A termelési érték-többletből ugyanakkor 48,1 milliárd forint a felszíni öntözőrendszerek fejlesztésének eredménye, míg 24,1 milliárd forint a felszín alattié lenne.

Fontosabb lett a locsolás

Fotó: NAIK ÖMKI

Annak ellenére, hogy Magyarországon a legtöbb növényfaj öntözés nélkül is termesztethető lenne, a szélsőségesse váló időjárás miatt az utóbbi években megnövekedett az öntözés jelentősége.

Pár éve, 2017-ben 69,2 ezer hektáron összesen 124 millió köbméter vizet öntöztek ki a gazdálkodók, hektáronként átlagosan 1787,8 köbméter vizet használták. Az Országos Meteorológiai Szolgálat adatai szerint abban az évben átlagosan 616 mm csapadék esett Magyarországon, ami az 1981 és 2010 közötti 30 éves átlagot 3 százalékkal haladta meg. Szeptemberben, októberben és decemberben az átlagnál sokkal több csapadék hullott, ez utóbbi hónap a 2017-es öntözési szokásokat nem befolyásolta. Márciustól augusztusig – az áprilisi 4 százalékos növekedés kivételével – a csapadék mennyisége minden hónapban 5-36 százalékkal maradt el a 30 éves átlagtól.

Ennek ellenére a vízjogi engedéllyel rendelkező gazdálkodó szervezetek és egyéni gazdálkodók csupán 64,4 százaléka öntözött a 2017-es évben. Az is igaz, ez az arány úgy jött ki, hogy az adatszolgáltatásra kijelölt 2185 vízjogi engedéllyel rendelkező gazdálkodó szervezet és egyéni gazdálkodó 67,4 százaléka szolgáltatott csak öntözési adatokat az adott évi gazdálkodásával összefüggésben. A valóságban tehát valószínűleg nagyobb területen öntözünk – cirka 80-85 ezer hektáron. Miközben a csatornáinkról – ha működőképes állapotban lennének – 200 ezer hektárt is öntözhetnénk.

A górcső alá vett év körüli statisztikák szerint a vízjogilag engedélyezett öntözhető 126 690 hektárnyi terület több mint háromnegyede az Alföldön talál-

ható. A többi régióban összesen csak 3600 és 7000 hektár közötti területekre van vízjogi engedély a gazdálkodóknak, kivéve Békés megyét, ahol 30 635 hektárt tesz ki a vízjogilag engedélyezett öntözhető terület. Ez önmagában meghaladja az Alföldön kívüli öt régió teljes legálisan öntözhető területét. Az Alföldön megyénként átlagosan 17 144 hektár vízjogilag engedélyezett terület van, és csupán Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 3835 hektárja marad el erősen az átlagtól. Az öntözésnél a legkisebb szerep Nógrád megyének jut, ahol a vízjogilag engedélyezett, öntözhető terület nagysága mindössze 90,9 hektár.

Magyarországon 2017-ben nyugatról kelet felé haladva egyre nagyobb területeket öntöztek megyénként. Ugyanez a tendencia figyelhető meg a kiöntözött vízmennyiség esetében is. A kiöntözött vízmennyiség halmozott vízmennyiséget jelent, vagyis az öntözési idény kezdetétől a végéig öntözésre felhasznált vízmennyiséget értik alatta. Összesen 69 195 hektáron, 124 millió köbméter vizet öntöztek ki a gazdálkodók. A megöntözött terület négyötöde az Alföldön található, ahová a szétlocsolt vízmennyiség 83 százaléka jutott. A többi öt régióban átlagosan 2611 hektárnyi területen folyt öntözési tevékenység, régióként 1-10 millió köbméter vizet felhasználva.

Három régióban – a Dél-Dunántúlon, Közép- és Észak-Magyarországon – a vízjogilag engedélyezett öntözhető te-

rületek több mint 60 százalékát öntözték a gazdálkodók, a Közép-Dunántúlon viszont az engedélyezett területek kevesebb mint háromtizedén használták ki ezt a lehetőséget. Az országos átlag pedig 54,62 százalék volt. Hektáronként nézve átlagosan 1787,8 köbméter vizet locsoltak ki, amennyiben öntözték a területet. Nagy volt azonban a szórás régióként: Közép-Magyarországon egy hektáron átlagosan 3873 köbméter vizet öntöztek – ami az országos átlag több mint kétszerese –, ezzel szemben Észak-Magyarországon kevesebb vizet használtak fel hektáronként, mint az országos átlag harmada.

Az öntözött terület több mint kilenctizedét felszíni vízzel öntözték a gazdálkodók, és csak az öntözött terület 6,7 százalékát öntözték felszín alatti vízzel. Az öntözővíz eredete szerint mindössze 253 hektáron volt parti szűrésű víz, amelynek a 89 százalékát az Alföldön locsolták szét. Esőztető öntözőberendezéssel biztosítják a vizet a megöntözött területek kilenctizedén. Ezen belül a 61 százalékos arányával legelterjedtebb kiadagolási mód hazánkban a lineár öntözőberendezés. Csévéldobos öntöző-berendezést a meglocsolt területek 19, körforgózt pedig 7 százalékán használtak. Az egyéb kategóriába a mikroszórófejes, a barázdás, a sávós, a zárt vezetékes és a felszín alatti kiadagolási módok tartoznak, amelyeket az öntözött területek 0,5 százalékán vettek be a szárazság ellen.

Újabb tízmilliárdok vízre

A klímaváltozás mezőgazdasági termelésre gyakorolt negatív hatásai ellensúlyozásának egyik eszköze az öntözés fejlesztése, amelyre többletforrásokat rendelt a kormány.

A feldolgozottsági szint növelése, az öntözés fejlesztése és a generációváltás elősegítése a magyar mezőgazdaság legfőbb feladata – hangoztatta több ízben Nagy István agrárminiszter. A tárca vezető további célkitűzésnek nevezte a kutatás-fejlesztés eredményeinek az agráriumba történő beillesztését. Nemcsak az agrártárca, a kormány is fontosnak tartja az öntözés fejlesztését, ezt támogatandó további nemzeti forrásokat is különített el erre a célra, illetve konkrét feladatokat is meghatározott az öntözés-fejlesztéssel kapcsolatban. A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK) pedig szintúgy stratégiai jelentőségűnek tartja az öntözés fejlesztését, üdvözli is az azt előrevívó kormányzati döntést.

A potenciálisan öntözhető növények által lefedett, mintegy 2,7 millió hektáros területből átlagosan mindössze 68 ezer hektárt öntözték Magyarországon 2011-2014 között. Eközben csak felszíni vizekből további 337 ezer hektárt lehetne ellátni vízzel a Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központ (NAIK) Agrárgazdasági Kutatóintézet (AKI) számításai szerint. A NAK-nál már korábban emlékeztettek arra, hogy a 2017 végén megjelent Öntözésfejlesztési Stratégia

megalkotásáról szóló kormányhatározat előírta többek közt az öntözési kataszter készítését. Annak részeként a kamara a felszíni vízzel az öntözést jelenleg teljesíthető hatásterületen végzett el víz-igény-felmérést, amely során a gazdálkodók közel 300 ezer hektár öntözésére jeleztek új igényt. Ehhez kapcsolódóan 2018 őszén jelent meg a hazai vízgazdálkodás öntözési célt szolgáló fejlesztéséről szóló – a végrehajtási tervnek minősülő – kormányhatározat, 17 milliárd forint éves kerettel a 2020-2030 közötti időszakra. Ez elsősorban a vízkeresleti oldal fejlesztését biztosítja, többek között közel száz beruházás előirányzásával és további feladatok meghatározásával.

Egy ideje már az öntözési célt szolgáló feladatok és fejlesztések végrehajtásához szükséges többletforrás biztosításáról szóló kormányhatározat is megjelent. Eszerint félmilliárd forint többletforrást szántak az öntözési ügynökség létrehozására, valamint az öntözési ügynökségre vonatkozó és az önkéntes termelői öntözési közösségek működését segítő részletes szakmai koncepció megalkotására. A tervek szerint továbbá közel 34 milliárd forint jutna az eredményes működést támogató infrastrukturális,

eszköz- és humánerőforrás-hiány feloldására, 600 millió forintból az állami főműveket és a mezőgazdasági földterületek között elhelyezkedő helyi érdekeltsgű közcélú vízi létesítményeket mérnék fel. További feladatként az állami tulajdonú, öntözési célra felhasználható vízgazdálkodási rendszerek közé beékelődő, nem állami tulajdonú csatornaszakaszok felmérése történne meg. Megvizsgálják továbbá az aszálykár-elhárítási rendszernek a Mezőgazdasági Kockázatkezelési Rendszerbe önálló pillérként való beépítési lehetőségét – állt a tervekben.

Fentieken túl mintegy 300 millió forint többletforrást szántak Szarvas városában egy öntözésfejlesztési bemutató gazdaság és képzési központ kialakítási lehetőségének megvizsgálására, a Szent István Egyetem és a Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központ együttműködésében. Ezeken kívül jutott volna forrás arra, hogy kidolgozzák a közép- és a felsőfokú képzéshez kapcsolódó mezőgazdasági vízgazdálkodási képzési és ösztöndíjas programot. Továbbá arra is, hogy megvizsgálják: miként lehet támogatni a talaj- és vízgazdálkodási kutatási és innovációs tématerületet az Innovációs és Kutatási Alapból. Az előirányzott

feladatok végrehajtásának határidői 2019 első felére datálódtak, azonban újabb döntések születtek, amelyek az öntözésfejlesztésre is kihatással voltak, a vonatkozó újabb jogszabály elfogadása után azonban most már nagyon biztonságosnak tűnik, hogy Magyarországon gőzerővel elindul az öntözésfejlesztés.

A helyzet az, hogy a művelt területek mindössze 2 százaléka öntözött, miközben a rendelkezésre álló, vagy inkább mondjuk úgy, hogy az elmúlt 30 évben tönkrement, de használható vízi létesítmények ennek több mint tízszeresét tennék lehetővé – mondta érdeklődésünkre Tresó István. A hazai agrárhitelezési piacon a legnagyobb ágazati finanszírozó pénzintézet, a K&H Bank Zrt. Agrár- és Élelmiszeripari Üzletfejlesztési Főosztály ügyvezető igazgatója hozzátette: ne felejtjük, hogy az öntözött területek jövedelemtermelő képessége legalább ötszöröse az öntözetleneknek, tehát az öntözés legalább régi szintre való visszaállítása jelentős jövedelemnövekedést okozhatna. Ha ezt megcsináltuk, még további lehetőségeink lennének az öntözött területek növelésére, hiszen 20 százalékkal több víz hagyja el az országot, mint amennyi beérkezik – mutatott rá a szakember.

Az agráriumban tevékenykedő szakemberek szinte kivétel nélkül egyetértének abban, hogy a magyarországi szabadföldi növénytermelés – elsősorban egyes szántóföldi és kertészeti, valamint ültetvényes kultúrák – számára az öntözhető területek növelése óriási lehetőséget adhat, sőt egyenesen szükségszerű – hívták fel a figyelmet a NAIK AKI kutatói. A klímaváltozás ugyanis előreláthatóan jelentős hatást gyakorol a vegetáció alatti időjárási feltételek alakulására. Ezen felül térségünkben valószínűleg növekszik majd a szélsőséges időjárási jelenségek gyakorisága és hatása, melyek közül az egyik leghangsúlyosabb az aszályos időszakok gyakoribb előfordulása, valamint a csapadék intenzitásának és időbeli eloszlásának a legtöbb termesztett növény számára kedvezőtlen módosulása. Ennek kompenzálására pedig már nem lesz elegendő a megfelelő talajművelés, ezért elsősorban az öntözéses gazdálkodás kiterjesztésével mérsékelhetők a vízhiányos időszakok negatív hatásai. Ennek viszont előfeltétele, hogy a megfelelő mennyiségű és minőségű víz a gazdálkodók rendelkezésére álljon.

A mezőgazdasági öntözés fontossága a vízügyi szabályozás megváltozásából is kitűnik. Az öntözésben érintett Belügyminisztérium az Agrárminisztériummal karöltve ugyanis felülvizsgálta a vízjogi engedélyezést, a hosszú távú öntözési vízjogi engedély feltételrendszerének kialakítása érdekében. A tavaly január elején megváltozott szabályozás pedig már lehetővé teszi, hogy akár 20 évre is megadható legyen az öntözéshez elengedhetetlen vízjogi engedély a korábbi 5 év helyett. Az engedély érvényessége függ a vízkészlet hosszú távú rendelkezésre állásától és/vagy a környezetvédelmi és természetvédelmi szakhatóság állásfoglalásban tett előírásaitól. Már ezzel a szabályozással is csökkentek a gazdálkodók bürokratikus terhei, kevesebb lett az engedélyezéssel járó adminisztrációs- és költségteher, amelyek most még tovább csökkennek – hívták fel a figyelmet az agrárkamaránál.

Összefogva olcsóbb és egyszerűbb lesz öntözni

A tervezett öntözési ügynökség a Nemzeti Földügyi Központon (NFK) belül önálló főosztályként működik, fő feladatai az öntözésfejlesztéssel összefüggő nélkülözhetetlen teendők ellátása, a termelői vízigények összefogása, koordinált kezelése – mondta Borsfai Atilla, az NFK Öntözésfejlesztési Főosztályának vezetője.

Írta: Tóth László Levente

– Az agrártárca célja, hogy 2024-ig az öntözhető területeket jelentősen növelje, ezért 2030-ig évente 17 milliárd forintnyi, összesen 170 milliárd forint fejlesztési forrást biztosít az öntözéshez kapcsolódó állami főművek fejlesztésére és fenntartására, valamint a vízkereslet megszervezésére irányuló intézkedésekre. Miről is van szó pontosan?

– A növénytermesztésben nagyon sok alkalommal problémát okozott, hogy az aszályhullámok az elvárható termés-szinteket is megtépázták. Egyrészt erre tekintettel, másrészt a klímaváltozás mezőgazdasági hatásaira adott nyugat-európai példák, harmadrészt a korábbi hazai infrastrukturális adottságok alapján döntött a kormány az öntözés fejlesztéséről. Utóbbi alatt azt értem, hogy az állami gazdaságok idején már kiépítettek bizonyos nagyságú öntözőrendszert. Bár ennél több területre van kiadva vízjogi engedély, Magyarországon 80-100 ezer hektáron öntöznek, pedig valamikor ennek a két-háromszorosa volt öntözhető az ország mezőgazdasági területéből. Ez elsősorban azt jelenti, hogy a jelenleg a Belügyminisztérium (BM) kezelésében lévő állami fő vízművek, az úgynevezett elsődleges másodlagos művek, erre a nagyságrendre lettek kiépítve. A vonatkozó kormányhatározat szerint ezeknek a rendbetételére, hogy ezeken keresztül eljuthasson az öntözni akaró gazdálkodókhoz a víz, forrást különítettek el, konkrétan tíz évre összesen 170 milliárd forintot, azaz 17 milliárd forintot évente.

Fotó: Pelsőczy Csaba

Fotó: Pelsőczy Csaba

A BM meg is határozott egy ütemtervet, amely arra vonatkozik, hogy a szóban forgó elsődleges, másodlagos főműveket milyen sorrendben fogja rendbe hozni. Ahol ezek jelenleg is működőképesek, ott nyilvánvalóan kevesebb feladat van, azokon a helyeken viszont, ahol régen használatban voltak, de most valami miatt nem üzemeltethetők több velük a teendő. Ehhez a folyamathoz kapcsolódik a nemrég elfogadott, öntözés fejlesztéséről szóló törvény.

– Ennek mi a lényege?

– A gazdákat úgy szeretné ösztönözni a kormányzat az öntözésre, hogy a Vidékfejlesztési Programban (VP) állami támogatást is rendeltek hozzá. Ez azt jelenti, hogy önkéntes öntözési közösségek létrejöttét szorgalmazná, a gazdák összefogása révén. Azaz, ha kettő vagy több gazda összeáll és létrehoz egy jogi személyiségű szervezetet valamilyen formában, igényelhetik az állami támogatásokat öntözőrendszer létrehozására. A most is működő öntözőrendszerek bővítésére is létrejöhetnek ezek az önkéntes öntözési közösségek, nemcsak

az újak kialakításánál. Illetve abban az esetben is érdemes megalakítani ilyeneket, ha az állami fő vízművek megvannak, de az állapotuk nem megfelelő, de arra ráépülve, összefogva szeretnének öntözni. Ne feledjük, a régi gazdasági birtokrendszer korábban teljesen szét lett szabdalva, a birtokrendszer ma sokkal kisebb egységekre van tagolódva. Az öntözéses gazdálkodást azonban az összefogással újra lehet élesztetni.

– Az öntözés kibővítése érdekében korábban tervezett Nemzeti Öntözési Központ vagy öntözési ügynökség tevékenységi köre végül az NFK-hoz került, amelynek keretében Öntözésfejlesztési Főosztályként működik. Milyen feladatai vannak?

– Feladataink közé tartozik, hogy az említett öntözési közösségek megfelelő információhoz jussanak, illetve az öntözési közösségek létrehozásának a segítése, az erről való tájékoztatás. Ennek érdekében az NFK a Nemzeti Agrárgazdasági Kamarával (NAK) együttműködve indít egy országos kampányt, workshopokon népszerűsítjük az

öntözési közösségeket, illetve az egész öntözésfejlesztést. Feladatunk továbbá, hogy az öntözési közösségek megalakulása után, a már említett másodlagos főművektől a tervezett beruházásokhoz segítsünk eljuttatni a vizet. A Vízügyi Igazgatóságok, a vízügyi hatóság (Katasztrófavédelem) engedélyével a másodlagos művek „végén” biztosítja/kiadja a szükséges vízmennyiséget, ami az úgynevezett harmadlagos műveken keresztül jut el a közösségek öntözőtelepeire. A harmadlagos művek, állapota ma vegyes képet mutat. Ez azt jelenti, hogy ha valaki kér ma egy „előzetes” vízjogi engedélyt, a vízügyi hatóság látja, hogy hol tudja kiadni a vizet, a benyújtott előzetes öntözési szándékdokumentumokból látja milyen árok/csatorna nyomvonalon jut el a víz az öntözőtelepre. Az a gazda, aki adott esetben öntözni akar, mondjuk, egymásfél vagy több kilométerre is lehet ettől a vízkiadási helytől, így szükség van ezekre a harmadlagos művekre. Olyan is lehet, hogy a gazdálkodó közvetlenül felszíni vízfolyásból – folyóból, patakból – jut öntözővízhez rögtön az

öntözőrendszerébe, ilyen esetben nincs is szükség harmadlagos műre. Jellemzően azonban szükség van erre is, főként a Duna és a Tisza közelében, az ország keleti felében, a főcsatornák és a nagy vízművek környezetében a harmadlagos művek akár több kilométeresek is lehetnek.

– Mi az öntözésfejlesztés menetrendje?

– Az első lépés, hogy alakuljanak meg az önkéntes öntözési közösségek, ezeket aztán az agrárminiszter ismeri el a mi szakvéleményünk alapján. Ennek érdekében a megfelelő adatokat hozzánk kell, eljuttassák, hogy megtehessek a felterjesztést a miniszteri elismerésre. Ennek az a lényege, hogy ezek a közösségek így a törvényben meghatározott módon jogi személyiséggé alakulnak. Egy ilyen közösségnek a területe gyümölcsösök és ültetvények esetében 10 hektárnál nem lehet kisebb, szántóföldi művelés esetében pedig 100 hektár az alsó határ. Az elismert közösség pedig benyújthatja az igényét az állami támogatásra a már említett VP-n keresztül a pályázati rendszerben. Először a tervezési folyamatra, amelynél 90 százalékos állami támogatásra nyújtható be pályázat. Az öntözőrendszer tényleges beruházása, a szükséges árkok kotrása/mederkeresztmetszet kialakítása, vezetékek földbe fektetése, illetve lineár, csévévelhető vagy egyéb berendezések vásárlása kapcsán pedig szintén a pályázati úton a jelenlegi 50 százalékkal szemben plusz 20 százalékos állami támogatáshoz jutnak ezek a közösségek. Ez a támogatási szint már növelheti az öntözési hajlandóságot. Ráadásul nemcsak olcsóbbá, hanem lényegesen egyszerűbbé is válik az öntözésfejlesztés.

– Hogyan?

– Eddig a beruházási létesítési engedély kapcsán a vízügyi hatóság a gazdát, akár hat különböző hatóságtól (halászati, bányászati, erdészeti,

környezetvédelmi, természetvédelmi, talajtani) származó engedély beszerzésére is kötelezte. Az elfogadott törvény szerint, annak érdekében, hogy az eljárással kapcsolatos költségek és várakozási idők is leredukálódjanak, ezt az engedélyeztetést mi fogjuk „kiváltani” a körzetre megalkotott, úgynevezett környezeti körzeti terveknek az elkészítésével, tehát ez is feladata az NFK Öntözésfejlesztési Főosztályának. A körzeti tervek részeként elkészítettjük a szükséges környezet, természet-, talajvédelmi terveket. Az említett terveket is mi nyújtjuk be a hatóságnak a gazda vagy a közösség helyett, az engedélyeztetési folyamat ezáltal is sokkal olcsóbb, gyorsabb és zökkenőmentesebb lesz. Az említett hatóságok visszaigazolása alapján a végleges vízjogi engedélyt mintegy 20 évre továbbra is a katasztrófavédelmi hatóság fogja kiadni, oda már az érdekelteknek kell a kérelmet beadni, de az előzetes eljárás egyszerűsödik. Ettől persze el még nem készül, de már el tud kezdődni a beruházás.

– És mi lesz a működtetéssel?

– A helyzet nem egyszerű, mert a harmadlagos műves árkok jelenleg nagyrészt önkormányzati, egyébként magántulajdonban vannak és egyéb állami tulajdonú csatornák, árok is lehetnek. Az ezekkel kapcsolatos feladatokat össze kell hangolni, illetve a későbbiekben ezeknek az üzemeltetése, karbantartása is az állam, tehát az NFK felügyeletével, részvételével kell történni. Mi fogunk megbízni vagy régi vízügyi társulási cégeket vagy egyéb vállalkozókat, vagy pedig magát az öntözési közösséget, hogy ezeket tartsák karban. A vízgazdálkodási társulatok egy része megszűnt, egy része még megvan, utóbbiak szóba jöhetnek a harmadlagos művek újraélesztése, karbantartása, üzemeltetése szempontjából. Velük is lehetne üzemeltetési szerződést kötni az öntözési közösségnek vagy pedig az állam képviselőjében az NFK-nak. Az állam ennek a költségét is kifizeti. Nincs két egyforma helyzet, mert nagyon sok helyen másképp áll össze ez a harmadlagos mű. Az egész tevékenységet

illetően jelenleg 25 fővel dolgozunk a főosztályon Budapesten, ami nem végleges létszám, továbbá szó van róla, hogy még lesznek vidéki „kinyújtott lábaink”, ami 5 régióban még egyszer 25 fő szakembert jelenthet. A célunk, hogy álljon rendelkezésre az a vízmennyiség, amit az adott közösség szeretne, illetve lehetőleg gyorsan legyen meg hozzá az engedély is, ami ne kerüljön sokba.

– Az öntözési közösségek beindulása, illetve a szóban forgó állami segítség révén több százezer hektár új öntözhető területtel is lehet majd számolni, de hogyan történik majd meg ezek irányában az előrelépés?

– Az öntözési közösségek kapcsán készülnek majd az öntözési körzeteket összefogó, úgynevezett kerületi öntözésfejlesztési tervek. Az előzetes tervek szerint a vízügy részvízgyűjtő területeihez csatlakozva, illetve talajtani, vízföldtani, domborzati és egyéb vízrajzi plusz gazdasági szakmai szempontok szerint lehet összefogni a körzeteket. Az országban 42 részvízgyűjtő van, nem biztos, hogy minden esetben ezek mentén lesznek a lehatárolások, a lényeg, hogy az öntözési kerületek középszinten, „középtávon” fogják majd össze ezt a tevékenységet. Az állami főművek teljes mértékű rehabilitációját tíz év alatt kell végrehajtani, ehhez az ütemtervhez kellene nekünk is igazodunk. Nyilvánvalóan van egy sor olyan hely, ahol az öntözési igény megvan, a főmű viszont jelenleg nincs használatra alkalmas állapotban, de lehet, hogy egy-két éven belül már működni tud. Az öntözésfejlesztéshez egy komplex adatbázis létrehozását tervezzük illeszteni, amely egyrészt tartalmazni fogja a „lehetséges harmadlagos mű-katasztert”, másrészt egy interaktív programmal kapcsolódhat a gazdák felé. Akik MePAR térképen megjelölhetik, hol szeretnének öntözni, tervezhetik harmadlagos műveik „nyomvonalát”, mi pedig vissza tudjuk igazolni, hogy ha az adott területen létrejön az öntözési közösség, akkor körülbelül mikor tudja a vízügy kiadni a vizet, a főművek már említett rehabilitációja szerint. Előfordulhat például,

Fotó: NAIK ÖMKI

Fotó: NAIK ÖMKI

hogy egy adott területen a másodlagos műveken keresztül a víz kiadása mondjuk nem 2020-ban lesz, hanem 2023-ban. A gazdák tehát elindíthatják az öntözési beruházásukat, mert a szükséges víz rendelkezésre áll majd számukra a visszajelzésünk alapján. Egy ilyen öntözési beruházás kiépítése egyébként is legalább egy évbe telik, mire elkészül, illetve megkapják rá az állami támogatást is a gazdák.

– Mennyire lehet gyorsítani az öntözésfejlesztés folyamatát?

– Nyilvánvalóan ott lehetne gyorsabban bővíteni, ahol az elsődleges művek nagyjából már most is rendben vannak, de figyelembe kell venni olyan helyzeteket is, ahol esetleg spontán is megnövekedhet az öntözött terület. Korábban kitértem rá, hogy van egy sor olyan vízkivételi hely, ahol nincs is szükség harmadlagos műre a vízkivételhez, mivel a vizet ki lehet venni olyan patakból vagy folyóból, ami közvetlenül az öntözni kívánt föld mellett van pár méterre. Ezeken a helyeken nincs kiépítve állami főmű sem, de ha ilyen helyen már öntöznek, ott is van kiadva vízjogi engedély erre. A vízügy rendelkezik erről adatbázissal és a gazdák is tudják azt, hol öntözz a szomszéd, ilyen helyeken is összefoghatnak tehát az öntözés bővítésére. Az öntözés tehát nemcsak az állami főművek függvénye. Van továbbá egy olyan elképzelése is a kormánynak, hogy a felszín alatti vízrétegekből a fúrt

kutakból is jelentős területet lehessen öntözni. Elsősorban az ültetvényeknél jöhet ez szóba, de vannak szántóföldek is az országban, ahol jelenleg is kutakból öntöznek. A kutakból öntözéshez mérlegelni kell a felszín alatti vízbázis használati lehetőségeit, ezért ehhez is vízügyi engedély szükséges, nyilvánvaló azonban, hogy a kutakra alapozott öntözési szándék is nőni fog.

– Mi látható már most ezekből a folyamatokból?

– Azt már most is látjuk, hogy már 2020-ban alakulhat 8-10 öntözési közösség, illetve a NAK végzett egy felmérést arról, hogy hol szeretnének öntözni a gazdák. A terv az, hogy öt éven belül a duplájára nőjön az öntözött terület nagysága, 2030-ra pedig akár a 300-400 ezer hektár is elérhető lehet. A nagy főművek menti régi öntözés felélesztésével 300 ezer hektár biztosan látható. Az öntözésfejlesztés mértéke attól függ majd, hogy a gazdák hogyan döntenek erről, mennyire találják vonzónak a folyamathoz társított támogatási konstrukciót. Az aszályos évekre, illetve az eléggé hektikus csapadékviszonyokra tekintettel érdemes gondolni erre, nem beszélve az öntözéssel elérhető magasabb hozamokról. A vízügy és a mi elképzelésünk szerint is belvíz, árvíz-tározók is biztosíthatnának vízbázist öntözési közösségek számára, ha az adott területen építenének tározót.

– Milyen költségek kalkulálhatnak a gazdálkodók egy öntözési beruházásnál?

– Ez változó, de ha egy gazda ennek nekiáll, akkor körülbelül 1,5-2 millió forint közötti költséggel számolhat hektáronként, nagyobb terület, mondjuk 600 hektár öntözésbe vonása esetén 600-szor 1,5 millió forint biztosan. Így, ha ennek a már említett 70 százalékát, csak az eszközértéket tekintve megteremti az állam, az hatalmas segítség, még akkor is, ha így sem adnak egy ilyen beruházást ingyen. A harmadlagos művek üzemeltetésére/karbantartására azonban a gazdáknak nem kell költeniük, más kérdés, hogy az öntözéssel a termelési költségek is növekednek majd. A pár millió forintos tervezési költség 90 százaléka viszont ugyancsak támogatás, ahogy korábban is elmondtam. Valójában tehát elég alaposan érdekeltté vannak téve a gazdák abban, hogy ezt megcsinálják. Egyértelmű, hogy addig kell ezt meglépni, amíg a területalapú támogatások biztosan ilyen nagyságrendben élnek. Szerintem mostanra már eljutott a gazdatársadalom oda, hogy aki rendesen akar gazdálkodni, a gépeit már beszerezte, az árbevétele kiszámítható és a támogatásokkal is kalkulálhat. A gazdák pedig már megtanulták menedzselni is magukat, és ha az öntözésfejlesztéshez ilyen mértékű támogatást kapnak, lesz jövője annak, ha ebbe belevágnak.

Jól halad a vidékfejlesztés, támogatás az öntözésfejlesztésre

A Vidékfejlesztési Program 2021-es átmeneti év miatt még lesz idő új vidékfejlesztési pályázatok beadására és megvalósítására, idén pedig előreláthatóan megélénkül az érdeklődés a programban is elérhető öntözésfejlesztési támogatások iránt – mondta Viski József, az Agrárminisztérium vidékfejlesztési programok végrehajtásáért felelős helyettes államtitkára.

Írta: Tóth László Levente

Viski József emlékeztetett arra, hogy a Vidékfejlesztési Program (VP) nagyobb része már a megvalósítás fázisában van, a fel nem használt, így „visszahulló” pénzek kihelyezése ugyanakkor folyamatos, és még mindig vannak nyitott pályázatok. A helyettes államtitkár szerint a VP 2021-es átmeneti éve miatt új pénzekre és régi szabályokra kell felkészülni, a csúszás viszont azt is jelenti, hogy egyes beruházások még akár 2022-ben is elindulhatnak, hiszen az átmeneti év miatt csak 2024 végén lesz a program pénzügyi zárása. Tehát van még idő a visszahulló és új források kihelyezésére. Az öntözésfejlesztési célú támogatási pályázatok pedig azért pöröghetnek fel, mert a jogszabályi környezet változása leegyszerűsítette az ilyen beruházások elindítását.

Az Európai Unió Közös Agrárpolitikája (KAP) 2007-2013 közötti ciklusának forrásai sokszor olyan fejlesztésekre mentek el, amelyek csak szépen térkövezett faluközpontokat eredményeztek, azonban nem támogatták sem a versenyké-

Fotó: Pelsőczy Csaba

pesszeget, sem a vidéken maradást, a vidéki munkahelyek teremtését – mondta Viski József. A mostani költségvetési ciklusban ugyanakkor – tette hozzá – az előző időszakban rendelkezésre álló összeghez képest kisebb keretből kellett jó eredményeket elérni. Mint kifejtette, négyféle nagy célt lehet megkülönböztetni. Az egyik a terület- és állatlétszámhoz kapcsolódó támogatások köre, amibe a legnagyobb részt az agrár-környezetgazdálkodás (AKG), az ökológiai gazdálkodás, a programok tartoznak. A második a beruházási jellegű támogatások köre, amelyeknél arra törekedtek, hogy minél több forrás jusson erre a területre. Az összes rendelkezésre álló forrás nagyjából felét, mintegy 600 milliárd forintot használták fel ilyen célra. A harmadik terület az önkormányzatokat érintette. Ide tartoznak a településeknek, a civileknek, az egyházaknak juttatott források: közösségi épületek korszerűsítése, energiahatékonyágának növelése, utak, közösségi konyhák megújulásának támogatása. A negyedik terület pedig minden egyéb, a fenti kategóriákba nem sorolható támogatást foglalja magába, ami ezen felül van, ilyen például a LEADER-program is. A VP közel 80 pályázati felhívást hirdetett meg, amelyek elég sokrétűen próbálnak hatni a környezetvédelemre, az agrár- és élelmiszeripari vállalkozások fejlesztéseire, a munkahelyteremtésre, a vidéki épített környezet fejlesztésére valamint infrastrukturális beruházásokra. A mostani programnál az volt a cél, hogy minél több juthasson a beruházások fejezetnek, és azon belül is a kisebb vállalkozásoknak. A beruházásra fordított keret 80 százalékát mikro-, kis- és középvállalkozásokhoz juttatják, a fennmaradó 20 százalékból pedig a nagyok és a mikro-, valamint kis- és középvállalkozási (kkv) kör egyaránt részesedhet. Vagyis a mikro-kkv-szegmens részesedése 80 százalék feletti volt a mintegy 600 milliárdos keretből. Azzal a céllal tették így, hogy a kisebb családi gazdaságok erőt tudjanak meríteni a forrásokból, és tudják a versenyképességüket növelni, a munkaerőt fejleszteni. Ez a helyzet persze nagyon megváltozott azóta, hiszen ma már munkaerőhiánnyal

lehet szembesülni a mezőgazdaságban, és általában a gazdaság több területén is – tette hozzá a helyettes államtitkár.

Beszélt arról is, hogy az 1332 milliárdos VP kapcsán a kötelezettségvállalás mértéke jelenleg mintegy 1400 milliárd forint, ami a program forrásainak hozzávetőleg 105 százaléka. „Főszabály szerint” 2023. december 31-én zárul a program, bár az említett átmeneti év miatt ez még változhat. Akkorra remélhetőleg 100 százalékra teljesül a vidékfejlesztési támogatások kifizetése. Jelenleg 595 milliárd forint kifizetésénél tartanak, de van még idő, ahogy azt Viski József korábban is említette.

Vannak még nyitott felhívások is – hívta fel a figyelmet a helyettes államtitkár –, például egyes erdészeti pályázatok. Ezekre még nem érkezett be annyi kérelem, mint amekkora a keretösszeg. Időközben megemelték az erdősítés pályázat keretében adható támogatási összegeket, hogy ezáltal is vonzóbbá tegyék a felhívásokban támogatott célok elérését. Ugyanígy nyitott az öntözésfejlesztés is. Ez utóbbinál az 50 milliárdos keretre eddig mintegy 18 milliárdnyi leszerződött támogatással rendelkeznek – mondta. Az öntözésfejlesztés kapcsán emlékeztetett arra, hogy ezt valóban fontosnak tartották, de az Európai Bizottság eredetileg nem támogatta, hogy erre a területre támogatást adhassanak a gazdáknak. Ám a program tervezésekor ezt kiharcolták, és nem szeretnék, ha végül nem használnák ki.

Azt azonban látni kell – mutatott rá Viski József –, hogy az öntözési beruházások egyik legkomolyabb gátja az engedélyezési eljárás bonyolultsága volt, márpedig az engedély megszerzése a pályázatban történő részvétel előfeltétele. Az Agrárminisztérium (AM) által beterjesztett és az országgyűlés által nemrég elfogadott, az öntözéses gazdálkodásról szóló törvény ezen változtatott. Azzal, hogy az öntözési beruházások engedélyeztetése, illetve adminisztrációja jóval egyszerűbb és főleg gyorsabb lesz, az új jogszabály kifejezetten ösztönzi a kollektív keretek között megvalósuló öntözési fejlesztéseket. Az agrártárcanál arra számítanak, hogy 2020-ban nagyobb lesz az

érdeklődés a VP-ben is elérhető öntözési pénzek iránt és hamar ki tudják helyezni a kiírás fennmaradt forrásait.

A már említett erdészeti és öntözésfejlesztéssel kapcsolatos kiírásokon túl a helyettes államtitkár szóba hozta a tananyagellátásról szóló, a borászati szőlőültetvény-telepítési témájú intézkedéseket is, valamint az egyedi szennyvízkezelési beruházásokat támogató felhívást, amely a legkisebb önkormányzatoknak teremt lehetőséget fejlesztési igényeik megvalósítására. Új pályázat a rövid ellátási láncok eszközbeszerzését segítő, valamint a termelői csoportoknak szóló kiírás, továbbá a minőségrendszerekhez történő csatlakozást és azok promócióját támogató felhívásaik.

Az már nagyjából biztosra vehető – vélekedett Viski József –, hogy a mostani ciklust követően a KAP egy átmeneti éve következik, vagyis a 2021-2027 közötti források időarányos részét megkapjuk, de azt a mostani szabályok szerint kell elköltenünk. Emiatt a mostani időszakra szóló vidékfejlesztési forrásainkhoz jön még pénz, de hogy mikor és mennyi, azt egyelőre senki nem tudja. Mindez valószínűleg 1 évvel kitolja a VP zárását is. Mindez azt is jelenti, hogy a még nyitott pályázatok és a visszahulló pénzek segítségével akár még 2020 második felében is lehet majd építési beruházással járó pályázatokat nyitni, egyszerűbb megvalósítással járókat pedig akár még az ezt követő évben is, hiszen 2 év alatt bőven lesz idő rá, hogy az érintettek megvalósítsák tervezett fejlesztéseiket. Forrás eddig nagyjából 100 milliárd forint „hullott vissza”, de ezeket a pénzeket folyamatosan újból kihelyezik, ahogy a nyitott pályázatoknál is tart még a munkának ez a fázisa. A visszahulló pénzek esetében egyébként előfordul olyan – például az ökológiai gazdálkodás vagy az AKG esetében –, hogy az 5 évre előre leszerződött támogatás egy keretösszeg, de egy-egy évben az elszámolni kívánt támogatás kevesebb az időarányos résznél. Ugyanis a támogatás összege függ az adott évben jogosult terület nagysá-

Fotó: Pelsőczy Csaba

gától, a vállalt előírásoktól, vagy akár a termesztett növényi kultúrától is. Az AKG esetében 256 milliárd, az ökológiai gazdálkodás esetében 97 milliárd forintot ítélték oda. Ha ennek csak a 10-15 százaléka visszajön, az 40-50 milliárd forint is lehet. Most érkeznek vissza a beruházási pályázatok fel nem használt pénzei is. De mindezekkel számoltak a döntéshozatalnál, és eleve több támogatói döntést hoztak, mint az intézkedésekre rendelkezésre álló keretösszeg.

Viski József szerint az új KAP kapcsán egyébként biztosnak látszik, hogy érezhetően kevesebb lesz a forrás, ugyanis a vidékfejlesztésre fordítható pénz – a hírek szerint várhatóan – csökken. Nagy kérdés azonban, hogy a tagállamok mit mondanak – a visegrádi négyek is tiltakoznak ellene –, és az sem világos egyelőre, hogy a Brexit mivel jár majd az uniós költségvetésre és a KAP-ra nézve. Egy dolog biztos az új költségvetési ciklussal és az új VP-vel kapcsolatban, ez pedig a bizonytalanság – mondta a helyettes államtitkár. Persze lehet sejteni azért – tette hozzá –, hogy bizonyos

alapvető célok hangsúlyosak lesznek. Ilyen a klímaváltozás elleni küzdelem, a környezetvédelem, a biodiverzitás megőrzése és hasonló elvek. Ezek nyilvánvalóan kifejezésre jutnak majd az új programban.

Viski József kitért arra is, hogy a közelmúltban a vidékfejlesztés terén szervezeti változások történtek a tárcánál, a 2014-2020-as időszakhoz kapcsolódó közvetlen irányító hatósági feladatkörök és az azzal kapcsolatos munkavégzés azonban nem változott a szervezeti átalakításokkal. Viszont azzal, hogy a mezőgazdaságért és a vidékfejlesztésért felelős korábbi államtitkárságokat egy államtitkárságban vonták össze, a tárca lényegében elébe megy a 2020 utáni KAP-ot érintő európai uniós változásoknak. A KAP két pillérének szorosabb kapcsolata, illetve a közös tervezési folyamat miatt már most meglépte azokat a szervezési változtatásokat, amelyek elősegítik Magyarország eredményes és hatékony felkészülését a következő uniós költségvetési ciklusra.

Vízgazdálkodás a farmokon

Nemcsak az öntözés, a vízfelhasználás hatékonysága is elengedhetetlen az éghajlatváltozás miatt a termesztett növények mennyiségének és minőségének optimalizálása érdekében.

Írta: Ungvárnémeti Tóth László

Európában a folyókból és a felszín alatti vizekből kinyert víz 44 százalékát mezőgazdasági célokra használják. Ez a Kánaán azonban korántsem tart örökké – figyelmeztettek német szakértők, hivatkozva az új kutatásokra, amelyek szerint az éghajlatváltozási forgatókönyv legrosszabb esetben hamarosan valósággá válik. Például már 2070-re nem lehet elegendő víz a mezőgazdasági öntözéshez a Németország északi területein termesztett növények hozamának biztosítása érdekében, így az ottani gazdák jövedelmezősége bizonytalanra válik. A kutatók emiatt azt sugallták, hogy a gazdálkodók természetesen különböző terményeket és változtassák meg a gazdálkodási gyakorlatukat.

Az apokaliptikus víziókat korántsem tartalmazó forgatókönyv szerint ugyanis valószínű, hogy a növények sérülékenysége növekszik majd a klímaváltozás okozta szárazság miatt. Uelzen mezőgazdasági megyében például – ahol a talaj homokos és nem tartja meg a vizet – a talaj víztartalma a víz tárolására szolgáló teljes kapacitás 20 százalékára csökken. A cukorrépa és különösen a burgonya ugyanakkor nagy mennyiségű vizet igényel. Nem nehéz kitalálni,

hogy a kutatók mire jutottak: úgy vélik, hogy az öntözővíz iránti kereslet már a „közepes” forgatókönyv szerint is emelkedne. A melegebb körülményekhez való alkalmazkodás érdekében a kutatók a vízhatékony növények termesztését javasolják, továbbá a vetés időpontjainak előrehozását az év elejére, amikor több eső várható, továbbá szerintük többet kellene használniuk a gazdálkodóknak a hatékony öntözési technológiákat, amilyen például a csepegtető öntözés.

Magyarország ugyanúgy kitett a klímaváltozás hatásainak, mint Európa más országai. Meteorológusok arra hívták fel a figyelmet, hogy mifelénk egy-egy évben nagyon sok csapadék hullhat, azonban a következő év akár szélsőségesen száraz is lehet. Emiatt az éghajlatváltozás hatására bekövetkező egyirányú változásokat a csapadék esetében nehezebb kimutatni, mint a hőmérsékletnél. A csapadék mennyisége a múlt század eleje óta mindössze 5 százalékkal csökkent, az éven belüli eloszlása azonban megváltozott. Ez is indokolja az okszerű öntözést – hívták fel a figyelmet a szakemberek. Mifelénk ugyanakkor – leginkább a felszín alatti vizeket féltve – sokszor mondják, hogy csak óvatosan a

mezőgazdasági öntözéssel, mert egyszer elapadnak a vízelőhelyek.

Az effajta óvatosságnak is megvan az oka, ugyanakkor felszíni vizeknek számító folyóink – nálunk is bővülő – vízből nem tartani itt többet, például öntözésre, ugyanilyen nézőpontból pazarlásnak is tekinthető. Különösen annak fényében, hogy nálunk a potenciálisan öntözhető növények által lefedett 2,7 millió hektáros területből átlagosan mindössze 68 ezer hektárt öntöznek, a 2011-2014 éves termelési időszak adatai alapján, ahogyan erről egyik előző cikkünkben is írtunk. Ezzel együtt – bár a mezőgazdaságban az ökonómiai szempontok alapján közel egymillió hektárt lehetne öntözésbe vonni –, a magyarországi felszíni és felszín alatti vízkészletek a mezőgazdasági vízigényt csak részben képesek fedezni. A felszíni, valamint felszín alatti becsült vízkészletek egyes számítások szerint 382 ezer hektár területen biztosítanak reális öntözési lehetőséget.

Hazai kutatók számításai szerint tehát felszíni vizekből a bázisidőszakhoz képest további 337 ezer hektárt, felszín alatti vizekből pedig még 45 ezer hektárt lehetne gazdaságosan öntözni – a beru-

házás hatékonyságára is figyelemmel. Ez részletezve azt is jelenti, hogy a felszíni vízkészletekből a bázisidőszak mintegy 51 ezer hektár szabadföldi öntözött mezőgazdasági területét 337 ezer hektárral lehetne bővíteni. Utóbbiból 325 ezer hektárt a szántóföldi növények, 5,8-5,9 ezer hektárt a szántóföldi zöldségek, illetve a gyümölcsösök, mintegy félmillió hektárt pedig a szőlő tenne ki. A felszín alatti vízkészletekből a már eddig is öntözött 3 ezer hektár terület 45 ezer hektárral emelkedhetne: a gyümölcsösök területe 38 ezer hektárral, a szántóföldi zöldség-növényeké 6,3 ezer hektárral, a szőlő néhány száz hektárral lenne növelhető gazdaságosan.

Az öntözésfejlesztés megvalósításához a gazdálkodók részéről a felszíni öntözőrendszereknél 126,8-147,2 milliárd forint, a felszín alatti vizeknél 24,9-28,0 milliárd forint értékű beruházásra lenne szükség, vagyis együttesen 151,7-175,2 milliárd forintra becsülhető a forrásigény a Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központ (NAIK) Agrárgazdasági Kutatóintézet (AKI) számításai szerint. Ezek az összegek nem tartalmazzák azokat a vízügyi beruházásokat, amelyek ahhoz szükségesek, hogy az öntözővíz a táblán egyáltalán rendelkezésre álljon. Fenti számok alapján mindenesetre 508 millió köbméter vizet lehetne plusz felhasználni a mezőgazdasági öntözésre, ennek

túlnyomó részét, 409 millió köbmétert a felszíni öntözőrendszereknél és kevesebb, mint százmillió köbmétert a felszín alattiak esetében. Ennek köszönhetően összesen 1,1 millió tonna terméssel többet realizálhatna az ágazat, a többletermés becsült értéke pedig 135,6 milliárd forint. A többlethozamból 0,9 millió tonna a felszíni vízből megvalósuló, míg 0,3 millió tonna a felszín alatti forrásból származó öntözéshez köthető, de érdekes módon értékben fordított az arány. A termelésiérték-többletből 58,3 milliárd forintot lehetne elköltyelni a felszíni öntözőberendezések fejlesztésének, míg 77,3 milliárdot a felszín alattiaknak. Hozzávetőleg hasonló nagyságrendű forrást kalkuláltak több évre öntözésfejlesztésre, sokan várják, hogyan valósulnak majd meg a tervek.

Egy öntözőrendszer alatt nem lehet búzát és takarmánykukoricát termelni, ide úgynevezett magas jövedelemtermelő kultúrákat kell telepíteni – hívta fel a figyelmet Molnár István, az Agrár-Béta Mezőgazdasági Kft. ügyvezető igazgatója. Ez azt is jelenti tehát – tette hozzá –, hogy váltani kell egy húsz napot igénylő kukoricaágazat és mondjuk egy szántóföldi öntözéses körülmények közötti paradicsomtermesztés között, utóbbi helyett lehet említeni hibridkukoricát vagy vetőmagot is. A magasabb jövedelem termelésére azért van szükség, mert

különben egyszerűen nem éri meg öntözést fejleszteni, kialakítani – magyarázta. Valóban nem mindegy, hogy mit termel a gazdálkodó – mondta Polgár Gábor, a Vetőmag Szövetség Szakmaközi Szervezet és Terméktanács (VSZT) ügyvezető igazgatója is. A vetőmag termesztéséhez szükség van az öntözésre, de az így keletkező jövedelem kapcsán gazdaságos is az öntözés – mutatott rá a szakember.

Nem kérdés, hogy az elárasztott területeket, az aszályokat, a vízhiányt és a rossz vízminőséget eredményező éghajlatváltozás közvetlen hatással van az európai mezőgazdálkodásra, a magyarországra is, erre a kihívásra pedig válaszokat kell adni. Közép-európai éghajlati és termesztési feltételek mellett a Hessen régió például Németország legnagyobb nyílt terepi növénytermesztési területévé vált. Itt az elmúlt években a térség megváltozott éghajlati viszonyokkal küzdött, s tendencia figyelhető meg a korai nyári szárazság felé. Számos hesseni gazdaság tényleges öntözési ütemezése előtt ezért a termelők, tudósok és vállalkozók egyeztetnek a teendőkről – magyarázta Jana Zinkernagel a Geisenheim-i Egyetemről. Az öntözés ugyanis fontos, a mezőgazdasági termelőknek azonban gazdaságuk életképességének veszélyeztetése nélkül kell gazdálkodniuk a vízzel.

A vízgazdálkodásra konkrét megoldások vannak, a vízerzékelő rendszerektől a multifunkcionális vizes élőhelyeken át az esőgyűjtésig. A növekvő vízigény miatt a régió gazdálkodói már növekvő nyomást gyakoroltak a zöldségtermesztésre szánt víz felhasználására. Klaus Guthmann német farmer például arról számol be, hogy mivel náluk kevés a víz, elengedhetetlen az optimalizálása, különösen a termesztett növények, hagyma esetében. Egy uniós hatásvizsgálat eközben arra a következtetésre jutott, hogy a teljes felhasznált víz több mint 50 százalékát akár újra fel is lehetne használni. A települési szennyvíztisztító telepek kezelt szennyvizének újrafelhasználásáról van szó úgy, hogy az előállított regenerált víz biztonságos legyen az öntözéshez.

Új komplex talajkezelési technológia segíthet az aszály leküzdésében

A mezőgazdaságot is érintő klímaváltozás egyik legnagyobb kihívásának, az aszálynak a leküzdését segítheti egy új hazai komplex talajkezelési technológia, három magyar mikrobiológiai készítmény együttes használatával – mondta Nagy István agrárminiszter a technológiát bemutató sajtótájékoztatón.

Írta: Kovács Tímea

A termőföld korlátos erőforrás, ami több oldalról is veszélyben van: a megművelhető területek nagyságát az iparosítás és a városok, utak terjeszkedése egyre csökkenti, termőképessége pedig végesen romlik, elsősorban a talajmikrobák sokféleségének és számának döbbenetes mértékű visszaesése miatt. Az utóbbi fél évszázadban körülbelül a tízedére csökkent a mikrobák száma. A Homokhátság most is félsivatagos terület, az utolsó pillanatban vagyunk, hogy valamiképp megőrizzük rajta a mezőgazdasági termelés lehetőségét. Az új fejlesztés természetes anyagokkal teszi termővé a talajt, és javítja a vízmegtartó képességét.

Az agrárminiszter ismertetése szerint az Albitech Kft., az AGRO.bio Hungary Kft. és a Water&Soil Kft. által létrehozott technológiát egy talajbaktérium, egy talajalga, valamint a VízŐr talajkondicionáló adja. Ezek együttesen szolgálják a talaj nedvességtartalmának megőrzését, amely hozzájárulhat a homokhátsági félsivatagos területek megmentéséhez, a homoktalajok vízháztartásának javításához. Nagy István kifejtette, hogy a három készítmény olyan szinergiát alkot, amellyel kedvezőbb terméseredmények érhetők el. Ezen anyagok együttes alkalmazása pedig nemcsak gazdaságos, hanem környezetbarát is, így megfelel minden XXI. századi elvárásnak is – jelezte.

Nagyon fontos tehát felhívni a gazdák figyelmét arra, hogy a talajbaktériumok, talajalgák használata milyen hatékony módszer az aszálykár enyhítésére, kivédésére. Alkalmazásukkal összességében körülbelül 40 százalékkal több vizet lehet megőrizni a talajban, ráadásul a módszerrel kezelt területen kisebb lesz a víz- és szélerezgés. Az agrártárca törekszik arra, hogy minél szélesebb körben megismertesse a gazdátársadalommal a talajkezelési technológiákban rejlő lehetőségeket, előnyöket. Ennek érdekében bemutató projektek létrehozását tervezik – tette hozzá a miniszter. Egyúttal rámutatott: a talajtápanyag-gazdálkodásban szemléletmódosításra van szükség ahhoz, hogy

az éghajlatváltozásból adódó károkat és kockázatokat ki lehessen küszöbölni. A gazdaságos és megbízható termeléshez pedig nem megkerülhető a most bemutatott technológiák alkalmazása – hangsúlyozta Nagy István.

A három cég együttműködésével létrejött, a homoktalajok vízháztartását hónapokon keresztül javító módszer komplex talajkezelési technológia. Három összetevőjének együttes hatására harmadával több víz maradhat meg a talajban, mint a használata nélkül. Ennek nemcsak a növények látják hasznát, hanem a talaj mikroorganizmusai is, hatására javul a talajélet, a talajszerkezet, hozzáférhetőbbé válnak a tápanyagok. Az első kísérletekben a VízŐr nevű, természetes összetevőkből készülő párolgáscsökkentő anyagot és egy vadonatúj hazai algakészítményt, az AlgaTert juttatták ki homoktalajra, és ezáltal 15-24 százalékkal több vizet sikerült megőrizni hat héten át. Amikor a BactoFil B10 baktériumtrágyát is hozzáadták a kezeléshez, 35 százalékra nőtt a vízmegtakarítás. Ez azt eredményezi, hogy öntözéses gazdálkodásban kevesebb öntözővízzel is ugyanakkora terméseredményt lehet elérni, ami a víz-kijuttatás költségét is csökkenti, vagyis tetemes megtakarítás érhető el. Ha nem öntözünk, a módszer alkalmazásának akkor is magasabb terméshozam és nagyobb termésbiztonság lesz az eredménye. Számítások szerint a technológiával sokkal több öntözővíz, energia és műtrágya takarítható meg, mint amennyibe a kezelés kerül.

Bencsik Attila, az Albitech Biotechnológia Kft. ügyvezető igazgatója arról tájékoztatta, hogy az algakészítményt az Albitech Kft. gyártja, a baktériumkészítményt pedig az AGRO.bio Hungary Kft., s mindkettőt utóbbi cég forgalmazza. A talajkondicionálót pedig a Water&Soil gyártja és forgalmazza. Daoda Zoltán, az Agro.Bio Kft. szakmai igazgatója elmondta, hogy szántóföldi növények esetében vetéskor javasolt kipermetezni a készítményeket, és már egy kezelés átsegíti azokat a száraz időszakon. Szükség esetén a kezelés megismételhető, kisebb dózissal. Vattay

Antal, a Water&Soil Kft. ügyvezető igazgatója arra hívta fel a figyelmet, hogy a homokhátsági talajmintán végzett kísérletek alapján az öntözéses növénytermesztés esetén kisebb vízfelhasználás, az öntözés nélküli technológiában pedig magasabb terméshozam és jobb termésbiztonság prognosztizálható.

Az AlgaTer egy speciális talajalga alapú mikrobiológiai készítmény, amit egy magyarországi barlangban talált talajalga tenyésztésével készít az Albitech Kft. A termék hatása sokrétű: javítja a talaj szerkezetét, minőségét; tápanyagot biztosít a talajban, és a talajon élő élőlények számára; növényi növekedést elősegítő anyagokat tartalmaz és termel. Ezek a talajalgák nagyon kedvező hatást gyakorolnak a talajszerkezetre, mert maguk is fonalas szerkezetűek, a felső talajszintet 15-20 centiméter mélyen behálózva lelassítják a víz beszívargását és kipárolgását. Olyan szerkezetüket veszített talajokon is érdemes talajalgát használni, mint a mészlepedékes csernozjom. Szövedékük emellett könnyen lebomló szerves anyagot és egyben élőhelyet jelent más mikroszervezetek számára, így élénkül a talajélet, ráadásul az általuk termelt anyagokat a növények is tudják hasznosítani. Az egysejtű moszatok megkötik a nehézfémeket, a mérgező anyagokat, például az arzént, amely így szerves kötésbe kerül, és elveszíti mérgező hatását. Egy hektár földben 50-100 kilogramm alga lehet, a baktériumok tömege a kilogrammos nagyságrendet sem éri el. Növények lévén, az algák táplálkozása – és a baktériumoké is – a fő tápelemek alapul, de nitrogén- és foszforigényük eltörlül a talajok természetes tápelemtartalma mellett. Egy hektárra 5-10 liter algakészítményt javasolt kijuttatni, amit „beoltásnak” lehet tekinteni, ugyanis az algák idővel elszaporodnak. Mikroorganizmusokat évente kell a talajba juttatni, és emellett a szerves anyagot is vissza kell forgatni. Magyarországon jelenleg körülbelül 400 ezer hektáron használnak a gazdák különböző talajbaktérium-készítményeket. Az AGRO.bio Hungary Kft. által forgalmazott BactoFil B10 egy kétszikű kultúrára kifejlesztett baktériumkomplex, amely hét baktériumtörzsből áll. Gon-

doskodik a talaj mikrobiológiai harmóniájáról és a kétszikű növénykultúrák (napraforgó, repce, burgonya stb.) egészséges fejlődéséről. A talajbaktériumok a gyökér környezetében szaporodnak el, és kölcsönösen előnyös kapcsolatba lépnek a kultúrnövényekkel. Anyagcse-retermékeikkel támogatják a növények életfolyamatait, javítják a tápanyagok fölvehetőségét, a talajszerkezetet, cserébe a növényekből származó szerves anyagokhoz jutnak. Nagy előnyük, hogy megkötik a vas-ionokat, ami visszaveti a kórokozók fertőzését, tehát a vele kezelt talajban egészségesebb lesz a növényállomány. A talajszerkezet javításával javul a művelhetőség, csökkennek a szélsőséges időjárás okozta károk, nő a talaj vízmegtartó képessége.

A VízŐr a Water&Soil Kft. fejlesztése. Ez egy szerves eredetű talajkondicionáló készítmény, ami nagymértékben csökkenti a párolgást a talajból, használatával a felére csökkenthető az öntözés költsége szántóföldön és kertészeti kultúrákban is. Öntözés nélkül termesztett kultúrákban megőrzi a talajban meglévő nedves-séget, ami ezáltal elpárolgás helyett a növények gyökerén keresztül hasznosul. Ennek eredményeként nő a növények aszálytűrő képessége, az aszálytűrés időtartama, ennek következtében pedig jobb minőségű és nagyobb mennyiségű termés várható. A termék három hónapon keresztül fejti ki hatását, majd maradvány nélkül lebomlik. Dél-Afrikában, Kolumbiában, Tunéziában, Ghánában és Indiában is tervezik a VízŐr (Water Retainer) engedélyeztetését. Tavaly május végén jött az első hír, hogy Afrikát is meghódítja a magyar innováció. Kenyában ugyanis már forgalmazási engedélyt kapott a talajkondicionáló, amely öntözés nélküli mezőgazdasági művelésben 6-20 százalékos terméshozam-többletet, öntözéses gazdálkodásban pedig 50 százalékos vízmegtakarítást tesz lehetővé. A talajnedvesség megőrzését segítő organikus talajkondicionáló készítmény a 2016-os Budapesti Víz Világtalálkozón mutatkozott be, és mára Marokkótól Dél-Afrikáig ismerik a terméket, világszintű elterjedése pedig több száz millió ember vízellátására elegendő vízmennyiséget megspórolhat.